

Conceptnota (inter)federale strategie en federaal actieplan handicap

Samenvatting

Deze nota schetst de contouren van een voorstel tot (inter)federale aanpak voor de verwezenlijking van de rechten van personen met een handicap¹ in ons land. Het voorstel bestaat uit twee luiken:

1. (Inter)federale handicap strategie 2021-2030

De handicap strategie 2021-2030 bevat een beknopte omschrijving van de context en uitdagingen waarvoor België staat inzake handicap, alsook de lange termijn doelstellingen en algemene principes. Het document zal vertrekken vanuit de principes van het VN-Verdrag inzake rechten van personen met een handicap en legt de link met de EU Strategie over de Rechten van Personen met een Handicap (2021-2030). De thematische assen omschreven in deze conceptnota vormen het eerste voorstel van structuur.

Gezien de grote gedeelde bevoegdheden rond materies die personen met een handicap aanbelangen (waaronder bvb. tewerkstelling, onderwijs, vervoer etc) is het noodzakelijk samen met de Gemeenschappen en Gewesten deze strategie uit te werken. Er zal worden afgetoetst of er bereidheid is bij de Gemeenschappen en Gewesten om samen deze strategie uit te werken binnen de geplande heropstart van de Interministeriële Conferentie bevoegd voor handicap.

2. Federaal actieplan handicap 2021-2024

Het federaal actieplan handicap 2021-2024 bevat zowel reeds aangekondigde, als nieuwe maatregelen die deze legislatuur bijdragen aan de verwezenlijking van de doelstellingen omschreven in de (inter)-federale strategie. Ze worden uitgewerkt door bevoegde ministers en administraties met ondersteuning van Minister bevoegd voor personen met een handicap. De keuze van de maatregelen zal worden gevoed door de door België aanvaarde internationale aanbevelingen, en de bijdrages van de Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap en het onafhankelijk mechanisme voor het VN-Verdrag, Unia.

---

¹ "Personen met langdurige fysieke, mentale, verstandelijke of zintuiglijke beperkingen die hen in wisselwerking met diverse drempels kunnen beletten volledig, daadwerkelijk en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving", Art. 1 UNCRPD

Na principe akkoord van de Ministerraad zullen deze twee luiken tegen de zomer van 2021 in parallel uitgewerkt worden in samenspraak met de bevoegde ministers en administraties, en de vertegenwoordigende organisaties van personen met een handicap, en voor de strategie eventueel de Gemeenschappen en Gewesten. De personen met een handicap zullen eveneens geconsulteerd worden als betrokken partij (in overeenstemming met het VN-Verdrag).

De voorbeelden van mogelijke acties voor deze legislatuur voor het federaal actieplan zijn louter illustratief en gebaseerd op internationale aanbevelingen en opmerkingen van het middenveld. Deze maatregelen dienen bijgestuurd en aangevuld te worden in samenspraak met de bevoegde ministers en administraties.

Inhoudstafel

Samenvatting.....	1
Doelstelling van de handicap strategie 2021-2030 en van het federaal actieplan handicap 2021-20244	
Context	4
Basisprincipes.....	5
Thematische assen – prioriteiten voor verandering	7
1. Een solidair land	7
1.1. Gezondheidszorg en welzijn.....	7
1.2. Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming	8
2. Een welvarend land	9
2.1. Werk en werkgelegenheid	9
3. Een land zonder obstakels.....	10
3.1. Participatie	10
3.2. Toegankelijkheid.....	11
3.3. Autonomie.....	12
4. Een land van samenwerking en respect.....	13
4.1. Statistieken en het verzamelen van gegevens	13
4.2. Gelijkheid en non-discriminatie	14
4.3. <i>Mainstreaming</i> doorheen het beleid	15
Werkwijze.....	16
Algemene aanpak.....	16
Behoorlijk bestuur en opvolging	16
Tijdslijn	17

Doelstelling van de handicap strategie 2021-2030 en van het federaal actieplan handicap 2021-2024

De (inter)federale strategie en het federaal actieplan handicap hebben tot doel om op een gestructureerde wijze onze maatschappij inclusief te maken voor personen met een handicap. Met de ratificatie van het VN-Verdrag van de Rechten van Personen met een Handicap (VRPH) in 2009 heeft België zich bereid verklaard om personen met een handicap als gelijke burgers te behandelen. De erkenning dat personen met een handicap recht hebben op een zelfstandig en vervullend leven, en deelname aan de samenleving betekent niet alleen dat sociale diensten en voorzieningen voor de bevolking in het algemeen toegankelijk moeten zijn, maar dat ze aangepast moeten worden aan de behoeftes van personen met een handicap. Met de bevestiging van een dergelijk recht, stelt het VN-Verdrag dat indien mensen met een handicap geen toegang hebben tot het één of ander recht, de verantwoordelijkheid bij ons systeem ligt en niet bij de mensen met een handicap zelf. Het is niet aan de mensen met een handicap zich aan te passen aan de omgeving of de maatschappij waarin ze leven, maar het is aan de maatschappij om voor alle burgers inclusief te zijn. Een handicap is het resultaat van sociale constructies en vormt een complexe realiteit die alleen kan worden begrepen door een uitgebreid bewustzijn van en kennis over de realiteiten die zij met zich meebrengen.

Het is dus een maatschappelijke verantwoordelijkheid om progressief alle hindernissen weg te nemen die personen met een handicap ondervinden om hun leven volwaardig en autonoom vorm te geven.

Het uitgangspunt hierbij zijn de verplichtingen die voortvloeien uit VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap. Concreet vertrekt het federaal actieplan van de bestaande internationale aanbevelingen, in het bijzonder deze van het VN-Comité inzake de rechten van personen met een handicap en de Europese Unie, en brengt ze de bemerkingen van de Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap (NHRPH), het officieel erkende consultatieorgaan en Unia, het onafhankelijk mechanisme voor de opvolging van het VN-Verdrag, in rekening. Er zal eveneens rekening gehouden worden met de prioriteiten van de nieuwe Europese handicapstrategie, die gepubliceerd werd door de Europese Commissie op 3 maart 2021.

Context

Of een persoon een handicap heeft, en in welke mate, hangt niet alleen af van de fysieke en mentale karakteristieken van de persoon, maar eveneens van sociale- en omgevingsfactoren. Net zoals redelijke aanpassingen personen met een handicap toelaten om billijk en rechtvaardig behandeld te worden, speelt de toegankelijkheid van bebouwde omgeving, procedures en dienstverlening, wetgeving inzake rechtsbekwaamheid, en diverse ondersteuningsmaatregelen een centrale rol. Dit eenvoudig maar fundamenteel inzicht, de **verschuiving van een medische naar een maatschappelijke benadering van handicap**, ligt aan de basis van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap.

Niettemin moeten we vaststellen dat België, ruim tien jaar na ratificatie van dit verdrag, nog grote stappen te zetten heeft om haar verplichtingen in dit domein na te komen. **Personen met een handicap worden in ons land geconfronteerd met bijzondere uitdagingen** wat zich uit in de slechte cijfers inzake het armoederisico, sociale uitsluiting² en participatie op de arbeidsmarkt.³ Om deze uitdagingen te overwinnen dienen we onze maatschappij inclusief te maken en diverse hindernissen,

² Risico op armoede en sociale uitsluiting (AROE) : 30,5% voor personen met een handicap versus 15,3% zonder.

³ Effectieve arbeidsmarktparticipatie van personen met een handicap: 15% versus 61% totale bevolking ; Werkloosheidsgraad bij personen met een handicap: 9% versus 6%.

Bron: Statbel en Boek "Armoede en handicap in België 2019".

over een breed scala van beleidsdomeinen weg te nemen. Ook meervoudige discriminatie en de specifieke situatie van vrouwen en meisjes met een handicap verdienen bijzonder aandacht.

Deze nota **sluit aan bij de thematische assen van het federaal regeerakkoord** en schetst hierbinnen de belangrijkste uitdagingen voor personen met een handicap waarvoor concrete acties uitgewerkt kunnen worden in samenwerking met de bevoegde ministers en staatssecretarissen, administraties, de deelgebieden, de Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap, en Unia. Voor een beter begrip van de materie werden per thema ook een reeks voorbeelden van mogelijke acties opgenomen. Deze zijn nog niet gevalideerd en verdienen verdere uitwerking.

Het voorstel vervat in deze nota **bouwt deels verder op het eerste federaal actieplan handicap** gedurende de vorige legislatuur, maar brengt enkele verbeteringen aan in de aanpak en uitvoering. Het nieuw actieplan voorziet een nauwere afstemming tussen het politiek niveau en de bevoegde administraties bij het opstellen van het plan en de concrete maatregelen. De opvolging zal voorzien worden door de bevoegde administraties en gecoördineerd worden door het Coördinatiemechanisme voor het VN-Verdrag. Dit gebeurt in samenwerking met de Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap en Unia. Het is de ambitie om verder te gaan dan een lijst van losstaande maatregelen binnen ieder beleidsdomein voorgesteld door iedere minister of staatssecretaris, maar om tot een coherent geheel te komen in overleg met de minister belast met personen met een handicap.

België zal naar verwachting in 2022 opnieuw ondervraagd worden door het VN-Comité inzake de rechten van personen met een handicap over onze vooruitgang in de implementatie van het verdrag. Het aannemen van een nationale handicapstrategie is één van de vorige aanbevelingen van het VN-Comité (2014).

Basisprincipes

Dit actieplan is gebaseerd op de principes van het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap:

- Respect voor de **inherente waardigheid, persoonlijke autonomie**, met inbegrip van de vrijheid om zelf keuzes te maken **en voor de onafhankelijkheid** van personen;
- **Non-discriminatie**;
- Volledige en daadwerkelijke **participatie** in, **en opname** in de samenleving;
- Respect voor verschillen en aanvaarding dat **personen met een handicap deel uitmaken van de** mensheid en **menselijke diversiteit**;
- **Gelijke kansen**;
- **Toegankelijkheid**;
- **Gelijkheid van man en vrouw**;
- Respect voor de zich ontwikkelende mogelijkheden van kinderen met een handicap en eerbiediging van het **recht van kinderen met een handicap** op het behoud van hun eigen identiteit.

Algemene benadering

Het Verdrag definieert personen met een handicap als “**personen met langdurige fysieke, mentale, verstandelijke of zintuiglijke beperkingen die hen in wisselwerking met diverse drempels kunnen beletten volledig, daadwerkelijk en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving**”.⁴

Zowel in de concrete maatregelen opgenomen in dit plan als in haar algemeen beleid dienen de volgende elementen centraal te staan in het overheidsbeleid:

1. Mensenrechtenbenadering van handicap

Personen met een handicap worden niet gedefinieerd door een ‘gebrek’ waarvoor een medische of sociale bijstand oplossing gevonden moet worden. Personen met een handicap zijn actieve rechtssubjecten die op gelijke voet met andere inwoners moeten kunnen deelnemen aan alle sferen van de samenleving, en autonoom hun eigen leven vormgeven.

2. Betrokkenheid van personen met een handicap

Personen met een handicap, als ervaringsdeskundigen zijn het best geplaatst om advies te geven over de impact van beleidsmaatregelen op hun leven. Om ervoor te zorgen dat hun participatie effectief is, is de Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap (NHRPH) bevoegd voor het onderzoeken van alle materies op federaal niveau die een invloed hebben op personen met een handicap. Ze kan hierover op vraag of uit eigen initiatief advies geven.

3. Handistreaming

Naast specifieke maatregelen zou bij ieder nieuw beleidsinitiatief aandacht moeten zijn voor de rechtstreekse of onrechtstreekse impact op personen met een handicap. Het *mainstreamen* van handicap, of ‘handistreaming’, doorheen de beleidslijnen voorkomt het opwerpen van onbedoelde nieuwe hindernissen en helpt de aanpak van bestaande discriminaties.

4. Samenwerking over de beleidsdomeinen

De beperkingen voor personen met een handicap die volgen uit een maatschappij die is ontworpen voor personen zonder handicap overstijgen het traditioneel bevoegdheidsdomein handicap in de zin van erkenning, tegemoetkomingen, ondersteuning, en hulpmiddelen. Bijgevolg is er een transversale aanpak nodig waarbinnen, met respect voor de bevoegdheidsverdeling, de minister belast met personen met een handicap een coördinerende rol speelt. Deze samenwerking staat ook open naar de deelgebieden.

---

⁴ Artikel 1 van het Verdrag: <https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-f.pdf>

Thematische assen – prioriteiten voor verandering

De strategie en het actieplan volgen vier assen:

1. **Een solidair land** waarin we niemand achterlaten, iedereen naar waarde schatten en tegen bestaansonzekerheid beschermen;
2. **Een welvarend land**, waar werken, ondernemen en het *handipreneurship* loont;
3. **Een land zonder obstakels**;
4. **Een land van samenwerking en respect**.

Iedere as omvat een aantal thema's. Voor ieder thema worden de **huidige context en uitdagingen** in België, en de **doelstellingen op lange termijn** omschreven.

De voorbeelden van **mogelijke acties voor deze legislatuur** voor het federaal actieplan zijn louter illustratief en gebaseerd op internationale aanbevelingen en opmerkingen van het middenveld. Deze maatregelen dienen bijgestuurd en aangevuld te worden in samenspraak met de bevoegde ministers, staatssecretarissen en administraties.

1. Een solidair land

1.1. Gezondheidszorg en welzijn

Context en uitdagingen in België

De federale overheid is bevoegd voor de regulering van de rechten van patiënten in het kader van de uitoefening van de geneeskunde, maar de gemeenschappen kunnen aan dezelfde patiënten rechten verlenen wanneer die niet de medische activiteit betreffen.⁵ De grens tussen de federale bevoegdheden en de bevoegdheden van de gemeenschappen is dus niet makkelijk te trekken. De erkenning van de universele rechtsbekwaamheid voor alle personen met een handicap is van groot belang voor de verwezenlijking van het recht op gezondheidszorg op basis van vrije en geïnformeerde toestemming. Het risico van stereotypen in de gezondheidszorg kan leiden tot directe of indirecte discriminatie omwille van de sterke aanwezigheid van de medische benadering van handicap (en validisme) : dat personen met een handicap niet genoeg beslissingsvermogen hebben, verminderde kwaliteit van leven hebben, ...⁶

Doelstellingen op lange termijn

Personen met een handicap moeten toegang hebben tot de hoogst mogelijke standaard van gezondheidszorg zonder discriminatie op basis van handicap. Hiermee wordt zowel de toegang tot reguliere zorg als toegang tot zorg specifiek gericht op de handicap beoogd. Eveneens dient de toegang tot ziekteverzekeringen voor personen met een handicap te worden beschermd. In noodsituaties moet er bescherming en veiligheid geboden worden aan personen met een handicap. Voor het Verdrag en het VN-Comité staat in de voorziening van gezondheidszorg aan personen met een handicap de vrije en geïnformeerde toestemming van de patiënt met de medische behandeling centraal. Om inbreuken op de integriteit van de patiënt te vermijden, zouden, naar de mening van het Comité alle dwangpraktijken dienen te worden afgeschaft.^{7 8}

⁵ B. DALLE, D. KEYAERTS, W. PAS, J. THEUNIS, W. VERRIJDT, *Federale Staatsstructuur: Duiding 2018*, 2018, p. 315: bespreking van artikel 5, §1, I Bijzondere Wet tot Hervorming der Instellingen (bevoegdheden inzake gezondheidsbeleid).

⁶ Unia, *Bevraging van personen met een handicap over de naleving van hun rechten*, 2020, p. 55.

⁷ Vb.: Gedwongen sterilisatie van meisjes en vrouwen met een handicap in een instelling.

⁸ Connectie met artikelen 15, 16 en 17 van het Verdrag, en de as van gelijkheid en discriminatie. Zie ook §15-17 *List of Issues* van het VN Comité voor België (2019), doc. CRPD/C/BEL/QPR/2-3

Voorbeelden van mogelijke acties voor deze legislatuur

- Sensibilisering en opleidingen voor de relevante actoren in de medische sector over de rechten en behoeften van personen met een handicap.
- In geval van gezondheidscrisissen ervoor te zorgen dat rekening wordt gehouden met de behoeften van kwetsbare groepen, waaronder mensen met een handicap, en het advies in te winnen van de Nationale Hoge Raad voor Gehandicapten; (bv. Task Force 2.0 en deskundigen van crisiscentra)
- Hervorming van de wet op de patiëntenrechten en de wet op de bescherming van de geesteszieke persoon: opvolgen met het oog op voldoende aandacht voor wilsbekwaamheid van personen met een handicap.

1.2. Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming

Context en uitdagingen in België

België beschikt over een doeltreffend systeem voor sociale bescherming dat ook de bijstand aan personen met een handicap omvat. Ondanks talrijke inspanningen verhoogt een handicap nog steeds het risico op armoede. Bijna een kwart van de personen met een handicap loopt het risico om in de armoede terecht te komen, hetzij twee keer zo hoog als het risico voor de ganse bevolking. Op de verschillende overheidsniveaus worden beleid en actieplannen gevoerd om de levensstandaard van personen met een handicap te verbeteren. Deze initiatieven moeten evenwel worden versterkt en er zou een betere coördinatie van deze initiatieven kunnen worden overwogen.⁹

Doelstellingen op lange termijn

Volgens de verplichtingen van het Verdrag (artikel 28) is de doelstelling om personen met een handicap een behoorlijke levensstandaard voor henzelf en voor hun gezin te waarborgen, toe te zien op de voortdurende verbetering van hun levensomstandigheden en de rechten van personen met een handicap op sociale bescherming en op het genot van dat recht zonder discriminatie op grond van de handicap te verdedigen.

Voorbeelden van mogelijke acties voor deze legislatuur

- Verhoging tegemoetkomingen voor personen met een handicap;
- De prijs van de liefde wordt afgeschaft en de prijs van de arbeid wordt verder teruggedrongen om volwaardige participatie aan de maatschappij mogelijk te maken;
- Bestrijden van het niet-gebruik van rechten;
- De toekenning van de tegemoetkomingen voor personen met een handicap vereenvoudigen en moderniseren;
  - o De uitrol van TRIA ter vervanging van TETRA voor dossierbeheer bij DG HAN
  - o Afstemmen van inschalingen en data uitwisseling met deelgebieden
- Grondige evaluatie van de wet 1987 met pistes voor mogelijke hervorming
- Verdere inspanningen om de rechten voor personen met een handicap te automatiseren;
- De aspecten handicap opnemen in het 4de federaal actieplan voor armoedebestrijding.

---

⁹ Vb. : tussen de federale plannen inzake armoede, handicap en *gendermainstreaming*.

2. Een welvarend land

2.1. Werk en werkgelegenheid

Context en de uitdagingen in België

Het verschil in tewerkstellingsgraad in België tussen personen met en zonder handicap is het op één na hoogste binnen de EU. In 2018 bedroeg de tewerkstellingsgraad van personen met een handicap (20-64) 31,6%.¹⁰ Meer dan een niet-tewerkgestelde persoon met een handicap op vier (27 %) geeft aan dat hij in staat zou zijn om te werken, indien hij bepaalde ondersteunende maatregelen zou genieten (vandaar het belang van het bekendmaken van redelijke aanpassingen met sancties bij niet-naleving), en geeft met name aan dat de aanpassingen van het soort taken of de werklast nog ontbreken. Ook bij de federale overheid zelf bedraagt de tewerkstellingsgraad van personen met een handicap slechts 1,22% (1,25% in 2018). In totaal behalen of overschrijden 3 federale organisaties het quotum van 3% tewerkstelling van personen met een handicap.¹¹ Verschillende drempels beletten personen met een handicap om te werken: de afwezigheid van redelijke aanpassingen op het werk, belemmeringen van de toegang tot werk zoals ontoegankelijk vervoer, gebouwen en software, en werkloosheidsvallen waaronder onzekerheid van behoud sociale bijstand bij eventueel verlies van een baan, en een validistische benadering.

Doelstellingen op lange termijn

Het recht op werk door personen met een handicap moet gewaarborgd en bevorderd worden met inbegrip van gelijke kansen en gelijke beloning voor werk van gelijke waarde.¹² Een aanzienlijke reductie in het verschil in tewerkstellingsgraad tussen personen met en zonder handicap is hiervan een belangrijke graadmeter. De federale overheid neemt in haar eigen personeelsbeleid een voorbeeldrol op.

Voorbeelden van mogelijke acties voor deze legislatuur

- Maatregelen in het kader van discriminatie op de arbeidsmarkt
  - o Redelijke aanpassingen
- Maatregelen ter bevordering van de re-integratie van langdurig arbeidsongeschikten
- Versterkte inzet op en aangepaste begeleidingstrajecten bij het zoeken naar werk, in overleg met de regio's, in het kader van een interministeriële conferentie
- Wegwerken van werkloosheidsvallen voor personen met een erkenning
- Bevordering werkgelegenheid personen met een handicap binnen de federale overheid
- Vergemakkelijking van de start van zelfstandig ondernemerschap voor mensen met een handicap, met name door specifiek voor deze groep de financiële voorwaarden voor toegang tot het sociaal statuut voor zelfstandigen te verlagen.
- Discriminatie testen

---

¹⁰ Cijfers EU-SILC

¹¹ Jaarverslag BCAPH (2019).

¹² Art. 26-27 UNCRPD.

3. Een land zonder obstakels

3.1. Participatie

Context en de uitdagingen in België

De participatie van personen met een handicap in alle domeinen van de samenleving is belangrijk en een grote meerwaarde voor de maatschappij. Twee actiedomeinen worden met name door het VN-Verdrag benadrukt: **de participatie in het politieke en openbare leven**, en de deelname in de sector van de **vrijtijdsbesteding, sport en cultuur**. Wat het eerste actiedomein betreft moet aandacht besteed worden aan het recht van personen met een handicap om hun stem uit te brengen en zich kiesbaar te stellen. In het bijzonder kan verwezen worden naar de toegankelijkheid van het kiesproces en de betrokkenheid van personen met een handicap. Wat het tweede actiedomein betreft, ligt de bevoegdheid in de eerste plaats bij de deelgebieden. Federaal kunnen twee aspecten worden vermeld: de federale wetenschappelijke instellingen en het Europees project voor een “*European Disability Card*”. Ten slotte vraagt de participatie in de samenleving ook dat iedereen bewust wordt gemaakt van de noodzaak om personen met een handicap in de samenleving op te nemen en de voordelen die een inclusieve samenleving met zich meebrengt. Sinds het VN-Verdrag werd aangenomen, werden door Unia acties voor **informatie en bewustmaking** op federaal niveau uitgevoerd. Hoewel er enkele informatiecampaagnes hebben plaatsgehad op het niveau van de deelgebieden zijn er nog geen geweest door de federale autoriteiten.

Doelstellingen op lange termijn

Onze samenleving is divers, en alle personen moeten waardig en respectvol worden behandeld en vrij zijn in alle domeinen deel te nemen. Volgens het Verdrag moeten personen met een handicap volop kunnen deelnemen aan het **culturele leven, recreatie, vrijetijdsbesteding en sport** (artikel 30). Zij moeten het recht en de mogelijkheid hebben hun stem uit te brengen en zich kiesbaar te stellen, evenals te participeren in de uitoefening van **openbare functies en in publieke aangelegenheden** (artikel 29). Om de vaardigheden van personen met een handicap en hun bijdragen aan de samenleving beter te laten kennen, evenals om de stigmatisering en de vooroordelen te bestrijden, is de **sensibilisering** over handicap essentieel (artikel 8).

Voorbeelden van mogelijke acties voor deze legislatuur

- Sensibilisering: Communicatie initiatieven uitvoeren om personen met een handicap te informeren over hun rechten en meer in het algemeen om bij de ganse samenleving de situatie en de vaardigheden van personen met een handicap onder de aandacht te brengen;
- Politieke participatie:
  - o Een diagnose van toegankelijkheid tot kiesprocessen teneinde concrete aanbevelingen voor de verkiezingen van 2024 voor te stellen;
  - o Onderzoeken of de systematische opschorting van het stemrecht van geïnterneerden in overeenstemming zou kunnen worden gebracht met de internationale verdragen.
  - o evaluatie van het systeem van volmachten om het risico van misbruik te verminderen en personen met een handicap in staat te stellen hun stem vrij uit te brengen.
- Toegang tot informatie: Engagement om voor alle federale persconferenties vertaling door dovertolken te voorzien, eveneens buiten de COVID-19-crisis ;
- Het verminderen van de digitale kloof voor kwetsbare personen, waaronder personen met een handicap (zie ook luik toegankelijkheid).
- Sport/cultuur/vrijtijdsbesteding: In functie van de resultatie van de lopende evaluatie, voortzetting/versterking van het project van de *European Disability Card* in samenwerking

met de deelgebieden (met eventueel een focus op de federale wetenschappelijke instellingen).

3.2. Toegankelijkheid

Context en de uitdagingen in België

Toegankelijkheid als concept houdt in dat gebouwen, producten en diensten zo ontworpen worden dat ze rekening houden met de diversiteit in functionele karakteristieken in de bevolking zodat ze zonder assistentie bruikbaar zijn voor een zo groot mogelijk aandeel van de populatie. Onder de noemer universeel ontwerp (*universal design*) wordt dit traditioneel vertaald naar 7 principes (1) bruikbaar voor iedereen, (2) flexibiliteit in het gebruik, (3) eenvoudig en intuïtief gebruik, (4) begrijpelijke informatie, (5) marge voor vergissingen, (6) beperkte inspanning, en (7) geschikte afmetingen en gebruiksruimten. In de praktijk wordt het domein van toegankelijkheid gedomineerd door de ontwikkeling van internationale standaarden, waarvan een deel ook juridisch bindend is geworden. Traditioneel wordt toegankelijkheid in de eerste plaats geassocieerd met gebouwen en transport, wat in de eerste plaats een gewestelijke bevoegdheid is. Niettemin resteert er ook op federaal niveau beleidsruimte: de inrichting van het eigen patrimonium, het spoorvervoer en het luchtvervoer. Toegankelijkheid is bovendien niet beperkt tot de fysieke omgeving, ook in digitale inhoud, diverse producten en diensten, en publieke dienstverlening dienen deze principes verwerkt te worden. Ook hier dient de federale overheid een rol te spelen.

Doelstellingen op lange termijn

Het VN-Verdrag legt ons het volgende op: “Teneinde personen met een handicap in staat te stellen zelfstandig te leven en volledig deel te nemen aan alle facetten van het leven, [neemt men] **passende maatregelen om** personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen **de toegang te garanderen tot de fysieke omgeving, tot vervoer, informatie en communicatie**, met inbegrip van informatie- en communicatietechnologieën en -systemen, en tot andere voorzieningen en diensten die openstaan voor, of verleend worden aan het publiek, in zowel stedelijke als landelijke gebieden.”¹³

Voorbeelden van mogelijke acties voor deze legislatuur

- Toegankelijkheid spoorvervoer: Garantie dat nieuwe investeringen in rollend materieel en infrastructuur conform de relevante toegankelijkheidsstandaarden zijn;
- Toegankelijkheid federale overheidsgebouwen: verbetering toegankelijkheid van federale gebouwen, gerechtshoven, en installaties;
- Webtoegankelijkheid overheid: conformiteit van alle federale overheidswebsites en applicaties met de meest recente WCAG standaarden inzake webtoegankelijkheid;
- European Accessibility Act: tijdige en volledige omzetting van de Richtlijn 2019/882 betreffende de toegankelijkheidsvoorschriften voor producten en diensten.

---

¹³ Art. 9 UNCPRD

3.3. Autonomie

Context en uitdagingen in België

Deze as valt uiteen in verschillende rechten, namelijk het recht op gelijke erkenning voor de wet, het recht om zelfstandig te wonen en opgenomen te worden in de gemeenschap en het recht op persoonlijke mobiliteit. Belangrijke obstakels in België voor deze as zijn de voortdurende aanwezigheid van het vertegenwoordigingsregime in de regelgeving op de juridische bekwaamheid van personen met een handicap, het aspect van de-institutionalisering dat zich volledig in de bevoegdheid van de deelgebieden bevindt, en de nood aan redelijke aanpassingen voor personen met een handicap in het spoorvervoer wegens ontbrekende toegankelijkheid.

Doelstellingen op lange termijn

Het Verdrag vereist dat de rechtsbekwaamheid van personen met een handicap niet kan worden afgenomen. Meer concreet, het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap is van mening dat de maatregelen van bescherming/voogdij over personen met een handicap die ervoor zorgen dat een derde persoon de beslissingen neemt op basis van de (vermeende) beste belangen van de persoon met een handicap, dienen te worden afgeschaft.¹⁴ Ondanks redelijk recente hervormingen aan de regelgeving, bestaat in België nog altijd de mogelijkheid om een vertegenwoordigingsregime op te leggen.¹⁵ De erkenning van universele rechtsbekwaamheid voor alle personen met een handicap zal eveneens positieve gevolgen hebben voor de verwezenlijking van het recht op zelfstandig wonen.¹⁶ Dit laatste recht omvat eveneens het vereiste om in grote mate de-institutionalisering door te voeren, wat zich echter volledig binnen de bevoegdheden van de deelgebieden bevindt. Het recht op persoonlijke mobiliteit stelt belangrijke eisen aan de beschikbaarheid van het openbaar vervoer en vergt dat, zolang het openbaar vervoer niet toegankelijk is voor personen met een handicap op autonome basis, zij redelijke aanpassingen verkrijgen.

Voorbeelden van mogelijke acties voor deze legislatuur

- Studie naar hervorming van de wet op voorlopige bewindvoering teneinde deze conform het VN-Verdrag te brengen.¹⁷
- Versterken van de (fysieke en digitale) toegang tot federale publieke dienstverlening voor personen met een handicap.
- Evaluatie van de bestaande regeling voor assistentie van treinreizigers met een beperking.¹⁸

¹⁴ Committee on the Rights of Persons with Disabilities, *General Comment No.1: Article 12: Equal recognition of the Law*, 2014.

¹⁵ Wet van 17 maart 2013 “tot hervorming van de regelingen inzake onbekwaamheid en tot instelling van een nieuwe beschermingsstatus die strookt met de menselijke waardigheid”.

¹⁶ Committee on the Rights of Persons with Disabilities, *General Comment No. 5 on living independently and being included in the community*, 2017.

¹⁷ Committee CRPD, General Comment No. 1, par. 14: “[...]The concept of mental capacity is highly controversial in and of itself. Mental capacity is not, as is commonly presented, an objective, scientific and naturally occurring phenomenon. Mental capacity is contingent on social and political contexts, as are the disciplines, professions and practices which play a dominant role in assessing mental capacity.”

¹⁸ Inclusief problematiek van stations die beantwoorden aan toegankelijkheidsvereisten van NMBS, maar in praktijk niet toegankelijk zijn en geen assistentie bieden aan reizigers. Vb, station van Anderlecht: CAWaB, <https://mailchi.mp/5ffef664cf6e/newsletter-sncb-les-pmr-ne-peuvent-pas-embarker-anderlecht-toute-nouvelle-gare-sncb-5109425?e=15a13eaf64>.

4. Een land van samenwerking en respect

4.1. Statistieken en het verzamelen van gegevens

Context en de uitdagingen in België

Gezien het handicapbeleid in België een gedeelde bevoegdheid is van het federale niveau en de deelgebieden en er geen uniforme definitie van het begrip handicap bestaat, zijn er ook geen gecoördineerde statistieken voor de domeinen die onder het VN-Verdrag vallen. Op federaal niveau bestaan er specifieke acties inzake statistieken over handicap, maar er is geen globale visie, noch systematische aanpak op dit gebied.

Doelstellingen op lange termijn

“Meten is weten”. De besluitvorming over de kwesties betreffende personen met een handicap moet worden gebaseerd op betrouwbare gegevens en statistieken. Zo verkrijgt men beter inzicht in de problematieken, welke tussenkomsten het best werken, en het laat toe om de resultaten te meten ten opzichte van de oorspronkelijke doelstellingen. Volgens artikel 31 van het Verdrag is **de doelstelling om het verzamelen, analyseren en verspreiden van gegevens uitgesplitst volgens geslacht, leeftijd en handicap te systematiseren, evenals de actie voor het versterken van de vaardigheden ter zake uit te breiden.**¹⁹

Voorbeelden van mogelijke acties voor deze legislatuur

Om de kwaliteit en de kwantiteit van de beschikbare gegevens over handicap te verbeteren, kunnen twee acties overwogen worden:

- Het lanceren van een studie in samenwerking met de academische sector en het maatschappelijk middenveld (+ eventuele samenwerking met deelgebieden) om de uitdagingen te bestuderen en concrete aanbevelingen voor te stellen;
- Het oprichten van een federale *task force* met de betrokken actoren (met name de FOD Sociale Zekerheid en de FOD Economie/Statbel) om te werken aan de systematisering, verzameling, analyse en verspreiding van gegevens.

---

¹⁹ Niettemin kan het niet de bedoeling zijn dat personen met een handicap zich verplicht voelen of verplicht worden om zich individueel bekend te maken als “persoon met een handicap” en dient hier de persoonlijke vrijheid en recht op privacy, in lijn met artikel 22 van het VN-Verdrag met recht op bescherming van privéleven nageleefd te worden.

4.2. Gelijkheid en non-discriminatie

Context en uitdagingen in België

Personen met een handicap moeten beschermd worden tegen discriminatie, vrijheidsberoving, geweld, uitbuiting, misbruik en andere inbreuken op de persoonlijke integriteit. Dit vereist eveneens het herdenken van gelijkheid: van formele gelijkheid tot in volledige gelijkheid ligt de inclusieve gelijkheid, op het kruispunt waarvan redelijke aanpassingen liggen die voor werkgevers moeilijk te voorzien zijn. Om beschermd te worden, houdt dit ook een toegankelijk justitieel systeem in voor personen met een handicap. In België bestaat er een regelgevend kader voor de bestrijding van discriminatie en de gelijke behandeling van alle personen.²⁰ Ook is in het bestaande strafrechtelijk mechanisme de kwetsbare toestand van slachtoffers ingebouwd als verzwarende omstandigheid voor de bestraffing van de dader.²¹ Ondanks de aandacht voor kwetsbaardere personen, is het duidelijk geworden dat de bestaande regelgeving niet voldoet om personen met een handicap te beschermen wanneer ze optreden binnen het rechtssysteem om hun rechten af te dwingen of zich te verdedigen.²²

Doelstellingen op lange termijn

Het Verdrag vereist een anti-discriminatiewetgeving die effectieve rechtsmiddelen biedt, en een brede(re) bescherming tegen discriminatie, inclusief meervoudige discriminatie en kruisdiscriminatie²³ (waarbij de aanwezigheid van meerdere beschermde kenmerken de persoon met een handicap kwetsbaarder maakt, bijvoorbeeld vrouwen met een handicap/ kinderen met een handicap) en discriminatie bij associatie.²⁴ De groep van personen met een handicap dient ook een gerichte en effectieve bescherming te krijgen tegen vrijheidsberoving, misbruik, uitbuiting, geweld en inbreuken op hun integriteit. Als gevolg hiervan moeten personen met een handicap kunnen deelnemen, op gelijke voet met anderen, aan een systeem (politie/justitie) ter afdwinging of verdediging van hun rechten, indien nodig via ondersteuning op individuele basis.²⁵ Acties ter versterking van de positie van personen met een handicap die bijzonder kwetsbaar zijn, zoals steun voor ouders van kinderen met een handicap, moeten worden aangemoedigd.²⁶ Op het medische vlak is het gebrek aan bescherming van de integriteit van personen met een handicap de aanleiding voor bijzonder grote gevaren, die onder de as van gezondheidszorg verder zullen uitgediept worden.

²⁰ De wetten van 10 mei 2007 'ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie' en 'ter bestrijding van discriminatie tussen vrouwen en mannen' en de wet van 30 juli 1981 'tot de bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden'

²¹ Artikel 405bis Sw.: kwetsbare toestand ten gevolge van de leeftijd, zwangerschap, een ziekte dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek.

²² Unia, *Bevraging van personen met een handicap over de naleving van hun rechten*, 2020, p. 51 – 56; Evaluatiecommissie federale wetgeving ter bestrijding van discriminatie, *Eerste evaluatieverslag*, 2017.

²³ Definities van "intersectional discrimination" en "multiple discrimination" in General Comment No. 6 van het Comité, 2018.

²⁴ Concluding Observations 2014 met betrekking tot artikelen 5 en 6; List of Issues 2019 met betrekking tot dezelfde artikelen.

²⁵ List of Issues 2019 met betrekking tot artikel 13.

²⁶ Verwezenlijking van het recht op gezinsleven voor kinderen met een handicap (art. 23)

Voorbeelden van mogelijke acties voor deze legislatuur

- Aandacht voor het beschermd criterium handicap binnen de evaluatie van de federale antidiscriminatiewetten en de aanbevelingen die eruit voortkomen. De elementen die zeker van belang zijn in deze evaluatie voor beleidsdomein handicap: inbrengen bijzondere vormen van discriminatie, invulling redelijke aanpassingen, hervorming sanctiesysteem, en aanbevelingen voor opvolging door justitie en politie.
- Nagaan wat er bijkomend ondernomen kan worden om de capaciteit van politie en justitie te versterken in dossiers met betrekking tot personen met een handicap (opleidingen, rechtsbijstand voor personen met een handicap, redelijke aanpassingen, fysieke toegankelijkheid alsook op het vlak van taal (vertolking in gebarentaal), etc.)²⁷
- Meervoudige discriminatie: onderzoek naar de specifieke uitdagingen van vrouwen en meisjes met een handicap en personen met een migrantenachtergrond en migrantenvrouwen met een handicap

4.3. *Mainstreaming* doorheen het beleid

Context en de uitdagingen in België

Voor het verwezenlijken van de rechten van personen met een handicap is hiervoor aandacht nodig doorheen de beleidsdomeinen. Beleidsmaatregelen die onvoldoende rekening houden met de specifieke noden van personen met een handicap riskeren een onbedoelde negatieve impact. De Regelgevingsimpactanalyse (RIA) slaagt er vandaag onvoldoende in om deze effecten te voorzien. Ook is er ruimte om de samenwerking met de vertegenwoordigende organisaties van personen met een handicap, in het bijzonder de Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap, te versterken.

Doelstellingen op lange termijn

Het principe “Niets over ons, zonder ons” loopt als een rode draad door het VN-Verdrag en het verdrag vereist van ons land dat de vertegenwoordigende organisaties van personen met een handicap betrokken worden bij alle beleidsprocessen die handicap in de brede zin raken. Om ongewenste neveneffecten van nieuwe maatregelen voor personen met een handicap te voorkomen dient de aandacht voor de sociale en milieu dimensie van handicap *ge-mainstreamed* te worden doorheen het beleid.

Voorbeelden van mogelijke acties voor deze legislatuur

- Opname van de impact op personen met een handicap binnen een effectieve regelgevingsimpactanalyse;
- Opzetten van een netwerk van ervaringsdeskundigen Personen met een Handicap binnen de overheidsadministraties;
- Versterking en verbetering van de samenwerking met de Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap en verenigingen uit het maatschappelijk middenveld.
- Een stand van zaken maken van de wetten die de fundamentele rechten van personen met een handicap inperken en tot discriminatie leiden, om deze aan te passen en inclusief te maken;
- Redelijke aanpassingen aanmoedigen en bevorderen om (directe en indirecte) discriminatie waarmee personen met een handicap geconfronteerd kunnen worden te voorkomen;
- Bewustwording creëren en federale campagnes opzetten, zoals bepaald in artikel 8 van het VRPH.

---

²⁷ Personen met een handicap in zorg- en onderwijsinstellingen zijn extra kwetsbaar voor geweld en misbruik. Zie ook de slotopmerkingen van het VN-Comité uit 2014, par. 31.

Werkwijze

Algemene aanpak

Het voorstel bestaat uit twee luiken:

1. (Inter)federale handicap strategie 2021-2030

De handicap strategie 2021-2030 bevat een beknopte omschrijving van de context en uitdagingen waarvoor België staat inzake handicap, alsook de lange termijn doelstellingen en algemene principes. Het document zal vertrekken vanuit de principes van het VN-Verdrag inzake rechten van personen met een handicap en legt de link met de EU Strategie over de Rechten van Personen met een Handicap (2021-2030). De thematische assen omschreven in deze conceptnota vormen het eerste voorstel van structuur.

Gezien de grote gedeelde bevoegdheden rond materies die personen met een handicap aanbelangen (waaronder bvb. tewerkstelling, onderwijs, vervoer etc) is het noodzakelijk samen met de Gemeenschappen en Gewesten deze strategie uit te werken. Er zal worden afgetoetst of er bereidheid is bij de Gemeenschappen en Gewesten om samen deze strategie uit te werken binnen de geplande heropstart van de Interministeriële Conferentie bevoegd voor handicap.

2. Federaal actieplan handicap 2021-2024

Het federaal actieplan handicap 2021-2024 bevat zowel reeds aangekondigde, als nieuwe maatregelen die bijdragen aan de verwezenlijking van de (inter)-federale strategie. Ze worden uitgewerkt door bevoegde ministers en administraties met ondersteuning van Minister bevoegd voor personen met een handicap, mevr. Lalieux, en het Coördinatiemechanisme UNCRPD, FOD Sociale Zekerheid. De keuze van de maatregelen wordt gevoed door de door Belgische aanvaarde internationale aanbevelingen, en de bijdrages van de Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap en het onafhankelijk mechanisme voor het VN-Verdrag, Unia. De maatregelen worden SMART geformuleerd zodat een opvolging van de verwezenlijkingen mogelijk is.

Behoorlijk bestuur en opvolging

De strategische oriëntering en de kernbeslissingen over de implementatie van het federaal actieplan zullen door de **federale regering** gebeuren.

Elke minister is verantwoordelijk voor de uitvoering van de maatregelen waartoe is besloten en brengt verslag uit aan de minister die **bevoegd is voor personen met een handicap**. De minister zal erop toezien dat het maatschappelijk middenveld, en in het bijzonder de **Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap** (NHRPH) en Unia, zullen worden betrokken bij de opvolging van het actieplan.

De uitwerking en opvolging van de maatregelen vindt plaats via het **federaal netwerk handicap** vertrekkend van de principes van samenwerking en co-creatie. Hiertoe wordt, net als vorige legislatuur, bij elke beleidscel een politiek aanspreekpunt handicap aangeduid. Op administratief niveau bestaat er reeds een administratief aanspreekpunt handicap bij elke Federale Overheidsdienst, Programmatorische federale Overheidsdienst, en Openbare Instellingen van de Sociale Zekerheid. De administraties evalueren en herbevestigen dit engagement, door beleidsrelevante competenties handicap aan het profiel van het aanspreekpunt te koppelen en dit engagement expliciet op te nemen in hun takenpakket en evaluatiecyclus. Het Coördinatiemechanisme UNCRPD binnen de FOD Sociale Zekerheid staat in voor het secretariaat.

Het is een prioriteit voor de regering dat de vooruitgang in de uitvoering van het actieplan op het goede spoor blijft. Een **rapportage aan de Ministerraad zal dus worden voorzien halverwege het traject** (eind 2022). Dit verslag zal vooraf worden besproken met het maatschappelijk middenveld over de stand van zaken van de verwezenlijking van de verschillende maatregelen van het plan en van een vraag om advies van de NHRPH over de geboekte vooruitgang.

Aan het eind van de legislatuur, begin 2024, zal **een eindrapport van het federaal actieplan** aan de Ministerraad worden voorgelegd. Dit rapport zal een stand van zaken geven over de uitvoering van de verschillende maatregelen van het plan en zal ook worden voorafgegaan door een gesprek met het maatschappelijk middenveld en door een advies van de NHRPH. Deze eindevaluatie zal ook rekening houden met de nieuwe aanbevelingen van het VN-Comité gericht aan België, indien deze beschikbaar zijn.

Tijdslijn

Maart 2021: Principieel akkoord Ministerraad voor opstart strategie en actieplan

- Aanduiden politiek contactpunt handicap bij iedere beleidscel
- Herbevestiging aanduiding administratieve contactpunten binnen de federale administraties, die een overzicht hebben over de inhoudelijke activiteiten.

Maart-mei 2021: Uitwerken met stakeholders

- Federale administraties / kabinetten
- Middenveld: Nationale Hoge Raad voor de Personen met een Handicap
- Unia (onafhankelijk mechanisme)
- Deelgebieden (te bevestigen)

Juni/juli 2021: Goedkeuring strategie en actieplan

- Federaal actieplan 2021-2024 voor deze legislatuur door de Ministerraad
- Strategie handicap 2021-2030 door de Ministerraad of Interministeriële Conferentie

Najaar 2022: mid-legislatuur rapportage actieplan

- Rapportage aan Ministerraad
- Conferentie met het middenveld

Voorjaar 2024: eind-rapportage actieplan

- Rapportage aan Ministerraad
- Conferentie met het middenveld